

ONGEORLOOFDE MEDICATIE EN DOPING

Doping is een veel gebruikt woord, maar wat bedoelen we daar nu precies mee? Er is vaak een Babylonische spraakverwarring, zeker als er niet alleen naar doping bij paarden, maar ook naar doping bij de ruiter of rijder wordt gekeken. Dit artikel zet de kwestie op een rijtje voor wat betreft de paarden.

TEKST: MARIANNE SLOET FOTO: REMCO VEURINK

In de Dikke Van Dale wordt bij doping gesproken van 'Het toedienen van bedwelmende of stimulerende middelen om hogere prestaties te leveren'. In het algemeen worden zowel middelen voor prestatievermeerdering als ook middelen voor prestatievermindering gezien als 'doping'. Hoe vaak is er echter in de paardensport, behalve misschien in de draf en rensport, behoefte aan prestatievermindering?

PAARDEN ZIJN GEEN MENSEN

De regels voor mensen zijn anders dan voor paarden. Vaak wordt de vraag gesteld waarom een paard niet gewoon een pijnstillertje of een ontstekingsremmend middel mag. Dit hangt onder meer samen met het feit dat het paard er recht op heeft door de mens te worden beschermd. Een voetballer of een wielrenner kan er zelf voor kiezen om zich uitgebreid te laten behandelen en intussen rustig verder te sporten, met soms desastreuze gevolgen voor zijn gezondheid op latere leeftijd. Een paard kan die keuze niet zelf maken en heeft dus recht op bescherming. Zeker in deze tijd, waarin de paardensport grotendeels afhankelijk is van sponsoring, is het uitermate belangrijk om hier zeer goed op toe te zien. De FEI (Fédération Equestre Internationale) heeft daarom enkele jaren geleden het zogenaamde 'Clean Sport Programme' geïntroduceerd.

WAAR REGELS TE VINDEN?

De regels voor sportpaarden zijn het makkelijkste terug te zoeken bij de FEI en die voor mensen bij de WADA (World Anti-Doping Agency). De KNHS volgt voor paarden de regels van de FEI volledig (www.knhs.nl/kenniscentrum/reglementen/

algemene-reglementen/ongeoorloofde-middelen-paard). Als er verschillen tussen het Nederlandse en het internationale reglement zouden zitten -wat in een ver verleden wel het geval was- kan het voorkomen dat een paard dat in Nederland steeds goed presteert en negatief is in de controles, plotseling positief is bij een FEI-controle.

Ook voor mensen volgt de KNHS de internationale regels (www.knhs.nl/kenniscentrum/reglementen/algemene-reglementen/doping-reglement). Die vallen buiten het bestek van dit artikel.

GESCHIEDENIS

Volgens een schilderij uit het begin van de negentiende eeuw was er toen al sprake van 'doping' bij renpaarden. Echter pas vanaf 1950 wordt er bij de draf- en rensport op doping gecontroleerd en sinds 1978 bij sportpaarden in wedstrijden onder auspiciën van de FEI. Een aantal jaren heeft de FEI het woord 'doping' niet willen gebruiken en werd alleen gesproken van 'ongeoorloofde medicatie', maar nu worden de termen 'ongeoorloofde middelen' en 'doping' naast elkaar gebruikt.

MEDICATIE VERSUS DOPING

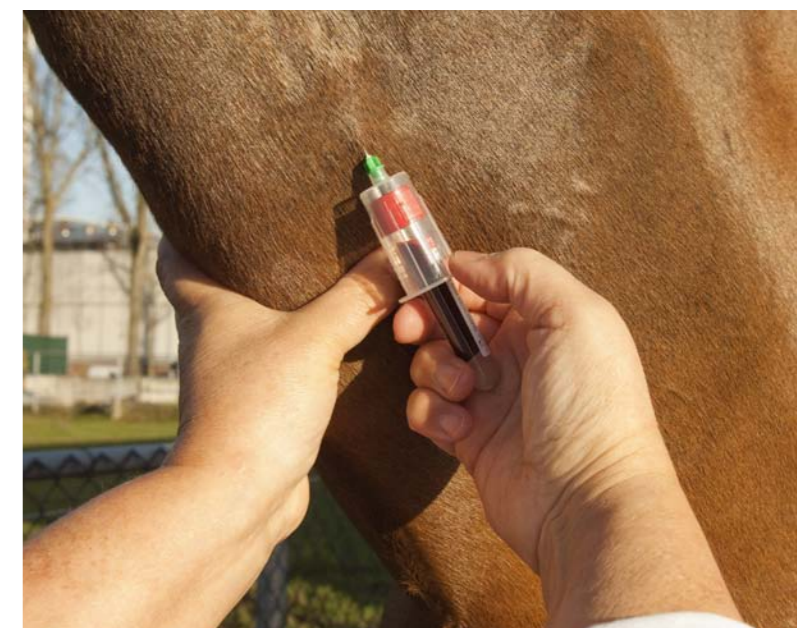
De FEI hanteert een 'equine prohibited substances list', die jaarlijks wordt bijgewerkt, met daarop 'controlled medication substances' en 'banned substances'. 'Controlled medication substances' mogen worden gebruikt als het paard geen wedstrijden loopt, maar ze mogen tijdens een wedstrijd niet meer aantoonbaar in het dier aanwezig zijn. 'Controlled medication substances' zijn dus alle middelen die in de reguliere paardengeneeskunde kunnen worden ingezet zolang het paard geen wedstrijden loopt. 'Banned substances' mogen nooit in het paard aanwezig zijn, dus ook niet tijdens een trainingsperiode.

WACHTTIJDEN

Over 'wachtijden' is vaak veel verwarring. Bij slachtpaarden is de wachttijd de tijd tussen het voor de laatste maal verstrekken van een diergeneesmiddel en het moment van slachten. De tijd die nodig is om het diergeneesmiddel uit het vlees te laten verdwijnen, moet zeer precies worden vastgesteld voordat een diergeneesmiddel op de markt mag komen. De 'wachtijd' die geldt voor een paard om na een behandeling met een diergeneesmiddel weer in de sport te mogen lopen, is soms echter veel langer dan de wachttijd tot slachten. Het is dus van groot belang dit goed in de gaten te houden en zo nodig met de dierenarts te overleggen.

WAT MAG WEL EN WAT MAG NIET?

Hoewel ruiters altijd graag een lijstje willen hebben met wat wel en wat niet mag, is dat in de praktijk helemaal niet zo eenvoudig. Zorgvuldig overleg met de dierenarts is heel belangrijk. Er is een lijstje van drempelwaarden 'Threshold substances list 2013' (www.feicleansport.org/2013%20Threshold%20Substances%20List.pdf) voor middelen die

UNIVERSITEITSKLINIEK VOOR PAARDEN

van nature ook in het paardenlichaam kunnen voorkomen. Ook is er een lijstje van 'wachtijden' voor sportpaarden 'FEI list of detection times 2011' (www.feicleansport.org/Detection_Times_Lab.pdf). Daar zijn echter nog wel wat valkuilen.

Bloedonderzoek is onderdeel van de controle op ongeoorloofde middelen.

'DETECTION TIME' EN 'WITHDRAWAL TIME'

De 'detection times' die voor bepaalde diergeneesmiddelen zijn aangegeven zijn gebaseerd op kleine groepen paarden (2 tot 10). De 'detection time' is dus puur de tijd die is vastgesteld tussen de laatste verstrekking (vaak maar een eenmalige verstrekking van het diergeneesmiddel) en het moment waarop een urine- en/of bloedmonster niet meer positief test in het laboratorium. Het advies is echter om de 'withdrawal time', dus de wachttijd tussen de laatste verstrekking van het diergeneesmiddel en het deelnemen aan een wedstrijd, één tot enkele dagen langer te nemen. Immers, ieder paard heeft een eigen snelheid van het afbreken en uitscheiden van geneesmiddelen en bijvoorbeeld ziekte kan deze uitscheidings-tijd nog aanzienlijk verlengen. Niemand kan met zekerheid voorspellen of een bepaald middel inderdaad niet langer aantoonbaar is. Dit is dus altijd een zogenaamde 'educated guess', oftewel een weloverwogen inschatting.

OLYMPISCHE SPELEN

De Olympische Spelen in Athene in 2004 hadden voor de paardensport een zwart randje omdat bij vier paarden ongeoorloofde middelen werden aangetoond, te weten betamethason (een corticosteroïd), flunixin (een pijnstillertje), hydroxy diphenhydramine (een antihistaminicum = anti-allergiemiddel) en fluphenazine + zuclopenthixol (twee langwerkende middelen om mensen met ernstige psychische problemen rustig(er) te maken). Bij de eerste drie paarden ging het om reguliere medicijnen die, al dan niet opzettelijk, te kort voor de wedstrijd nog waren

Als er bij de controle voldoende urine is, hoeft minder bloed te worden afgenomen.

UNIVERSITEITSKLINIEK VOOR PAARDEN

AANGEWZEN VOOR CONTROLE OP ONGEORLOOFDE MEDICATIE

Op iedere (basis)wedstrijd kan een ruiter of rijder worden aangesproken door de ringmeester en/of een speciaal daarvoor aangestelde dierenarts van de KNHS voor een controle van zijn paard. In principe worden de paarden in overleg met de jury volkomen willekeurig aangewezen (vaak afhankelijk van het tijdschema van de controlerende dierenarts) en bij bepaalde kampioenschappen worden soms de winnaars gecontroleerd. Hoe gaat dat in zijn werk?

- De dierenarts, of een ander daarvoor aangewezen persoon, neemt de ruiter/rijder (of groom) en het aangewezen paard mee naar een box (soms een speciale dopingbox, soms de eigen box).
- Bij de box aangekomen wordt de identiteit van het paard gecontroleerd en de monsterdoos getoond. Vervolgens zal de dierenarts handschoenen aantrekken, een plastic potje of zakje in een daarvoor bestemde houder doen en vervolgens proberen of het paard wil gaan plassen. In principe moet gedurende één uur geprobeerd worden om urine te vangen.
- Daarna wordt bloed afgenomen uit de halsader. Als er al voldoende urine is, hoeft minder bloed te worden afgenomen.
- Vervolgens worden de urine en het bloed in A- en B-monsters verdeeld en verzegeld. Ook wordt een zogenaamd geleideformulier ingevuld. De dierenarts en de ruiter, rijder of groom (als die is gemachtigd) tekenen dit formulier.
- Het laboratorium krijgt alleen de monsters en een nummer. De KNHS krijgt ook de gegevens van de wedstrijd, de ruiter of rijder en het paard.
- Als een monster positief is, wordt de ruiter of rijder gewaarschuwd en begint de formele procedure. Eventueel kan de ruiter/rijder vragen dat op eigen kosten het B-monster nog een keer wordt onderzocht in het bijzijn van een expert-getuige.

De zogenaamde Aanklager legt voor advies de gevonden stof vaak voor aan de auteur van dit artikel. Vervolgens wordt de zaak voorgelegd aan het Tuchtcollege van de KNHS, dat de zaak verder behandelt (zie verder www.knhs.nl/kenniscentrum/reglementen/algemene-reglementen/uitspraken-tuchtrechtelijke-colleges).

gebruikt. Bij het laatste paard was echt onweerlegbaar sprake van doping. Die twee middelen horen absoluut niet thuis in de reguliere paardengeneeskunde en al helemaal niet als combinatie. Helaas kreeg de paardensport ook bij de Olympische Spelen van 2008 een wat wrange nasmaak. In het uitstekende dopinglaboratorium van Hongkong werd zeer zorgvuldig gezocht naar bekende en onbekende ongeoorloofde middelen en vijf paarden werden positief bevonden voor capsaïcine (een prikkelende stof uit rode pepers). Waarschijnlijk was een smeermiddel met deze werkzame stof gebruikt en dit zou kunnen om de onterechte reden de onderbenen gevoeliger te maken. Op het potje stond echter wel vermeld 'contains capsaicin will not test positive'. De paardensport en de FEI kregen veel negatieve pers en al snel daarna werd de Clean Sport Commission opgericht om deze problemen het hoofd te bieden. Gelukkig werden er na de Olympische Spelen in 2012 in Londen geen positieve gevallen bij paarden gevonden.

ENDURANCE EEN PROBLEEM?

Een heel aparte discipline binnen de FEI vormt de endurance. Een tak van sport die vele jaren lang een uitstekende naam had wat betreft het juist geen gebruik maken van ongeoorloofde middelen. De laatste vijf tot tien jaar zit hier echter flink de klad in en dat valt samen met de enorm toegenomen belangstelling

Een paard kan niet zelf de keuze maken en heeft dus recht op bescherming

vanuit het Midden-Oosten voor deze tak van sport. Sinds recent ook bij renpaarden in het bezit van dezelfde eigenaren een aantal positieve dopinggevallen aan het licht zijn gekomen, is er nu echt aandacht voor dit dringende probleem. De endurance-sport is van 'endurance rides' (het zo goed mogelijk rijden van 160 kilometer door lastig terrein met natuurlijke hindernissen zoals diepe kloven of lastige hellingen) steeds meer naar 'endurance races' gegaan (160 kilometer racen over een min of meer rechte lijn door de woestijn). Als in de dopingresultaten van de FEI deze 'endurance races' niet worden meegenomen, blijkt ineens dat de endurance procentueel minder positieve gevallen heeft dan bijvoorbeeld de springsport.

HOE ZIT HET IN NEDERLAND?

Ook in Nederland komen er af en toe positieve testen voor bij de controles op ongeoorloofde middelen. Om kostentechnische redenen wordt slechts op een klein deel van alle wedstrijden gecontroleerd, want onderzoek op ongeoorloofde middelen is erg duur. Ieder jaar stelt het KNHS-bestuur vast hoeveel monsters er mogen worden afgenomen voor controle en een beperkte groep ervaren dierenartsen voert deze controles uit. Over de laatste tien jaar (2003-2012) zijn in totaal 2.063 monsters afgenomen en bij 41 paarden/pony's werd het

monster (urine en/of bloed) positief bevonden. Dit is ongeveer 2% en dat is vergelijkbaar met het percentage positieve monsters dat gemiddeld bij FEI-wedstrijden wordt gevonden. De gevonden middelen waren:

- fenylbutazon + oxyfenylbutazon (15x)
- corticosteroiden (8x)
- acepromazine (7x)
- antihistaminica (3x)
- meloxicam (3x)
- clenbuterol (2x)
- altrenogest (1x) bij een mannelijk dier
- lidocaine (1x)
- fluphenazine (1x)

Alleen dit laatste middel is een altijd verboden middel ('banned substance'). Alle andere kunnen het gevolg zijn van per ongeluk of met opzet te lang doorgaan met een geneesmiddel ('controlled medication').

ALERT ZIJN

Als ruiter moet je zelf ook alert zijn op eventueel ongeoorloofd medicijngebruik. Iedereen krijgt, ook midden in de nacht, overal in Nederland snel tot heel snel een dierenarts bij zijn paard met koliek (en veel sneller trouwens dan dat je een mensendokter aan het bed van een ziek kind hebt). Het kan gebeuren dat de betreffende dierenarts het paard prima kan behandelen, maar niet zo veel weet van ongeoorloofde medicatie bij (top) sportpaarden, of er midden in de nacht gewoon niet aan denkt. Het helpt enorm als de eigenaar of verzorger dan zelf al direct vertelt dat het paard, indien nog mogelijk, het komende weekend een wedstrijd zou moeten lopen. De dierenarts kan er dan in overleg voor kiezen om, als het bijvoorbeeld om een eenvoudige krampkoliek gaat, alleen een darmontspannend middel te geven (wachtijd ongeveer 1-2 dagen) en niet een darmontspannend middel in combinatie met een pijnstiller (wachtijd ongeveer 4-10 dagen). Bij gebruik van alleen een darmontspannend middel is de kans dat de koliek weer terugkomt wat groter. Daarom zal men bij paarden die geen wedstrijd voor de boeg hebben vaak voor een combinatie van de twee middelen kiezen.

TEVOREN TESTEN?

Als een paard regelmatig moet worden behandeld met een bepaald diergeneesmiddel (bijvoorbeeld in het geval van allergie) kan het raadzaam zijn om te proberen voor dat specifieke paard de kortste wachttijd van het betreffende middel vast te stellen. Dat kan bij de FEI-referentielaboratoria in Newmarket of Parijs met een zogenaamd 'FEI Elective Testing Form'. Dit is een prijzige aangelegenheid en moet dus goed vantevoren tussen eigenaar en dierenarts worden overlegd. Daarbij kan ook bij een en hetzelfde paard de wachttijd veranderen als het paard plotseling minder eet of drinkt of op een ander rantsoen komt. Ook als eenzelfde werkzame stof in een ander geneesmiddel (dat wil zeggen mogelijk andere dragerstoffen) wordt gegeven, kan de uitscheidingsstijd en dus de wachttijd veranderen.

WAT MAG WEL?

Een aantal diergeneesmiddelen mag wel gewoon worden gebruikt in wedstrijdpaarden. Hiertoe behoren de vaccins, antiwormmiddelen, anti-insectenmiddelen, antimaagzweer-middelen en veel (maar niet alle) antibiotica. Ook mag bij merries altrenogest, om de hengstigheidssymptomen te onderdrukken, worden gegeven. Hiervoor moet dan wel vantevoren toestemming worden gevraagd. De FEI heeft daar een speciaal formulier voor (Form 2 – www.feicleansport.org/Veterinary_Form_2-2013.pdf) dat op iedere wedstrijd vóór of bij de veterinaire keuring moet worden ingeleverd. Bij de KNHS kan hiervoor een dispensatieverzoek worden ingestuurd, dat een heel jaar geldig is (www.knhs.nl/media/5805856/dispensatie-verzoek-altrenogest-2013.doc).

TOEKOMST

De controle op ongeoorloofde middelen zal gezien de grote belangen van sponsors en de toenemende belangstelling van (niet-)paardenmensen voor het welzijn van paarden alleen maar belangrijker worden. De persoonlijke mening van de auteur is dat in de toekomst, niet zoals nu de ruiter ('person responsible') maar het paard een 'startverbod' moet worden opgelegd. Immers, het paard had klaarblijkelijk medicatie nodig en als het paard enkele weken, maanden of zelfs jaren niet mag deelnemen aan wedstrijden, is dat voor het betreffende paard waarschijnlijk niet zo'n ramp. Voor de ruiter is het ook 'beter', want als één paard door een medicatiefout (al dan niet door hem- of haarzelf gemaakt) niet mag starten, kan hij/zij met eventuele andere paarden gewoon rijden. In het huidige systeem kan het namelijk gebeuren dat een paard dat positief test binnen een week of een maand alweer bij een andere ruiter wedstrijden loopt. Als er meer paarden van één ruiter positief zijn, wordt het natuurlijk wel tijd de betreffende ruiter aan te pakken.

DIERENARTS ALS SPIL

Wanneer je twijfelt over een zalf, smeerseltje of supplement is het verstandig vantevoren goed met de dierenarts te overleggen en bij enige twijfel het middel niet te gebruiken. Veel positieve dopingtesten zijn, vooral in de basissport, het gevolg van menselijke fouten. Men heeft niet voldoende kennis van de risico's of men denkt er zelfs helemaal niet over na. Ook is het mogelijk dat een ander paard uit de voerbak heeft gegeten van een paard dat met een diergeneesmiddel wordt behandeld en ook via het eten van mest kunnen bepaalde medicijnen (weer) worden opgenomen. Het is dus opletten geblazen voor iedereen: verzorger, ruiter, eigenaar en dierenarts. ■

Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan is hoogleraar Equine Internal Medicine aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. Zij verzorgt samen met haar collega's van de Universiteitskliniek voor Paarden (UKP) geregeld bijdragen voor Paard&Sport. www.diergeneeskunde.nl